

Béres Viktor egyetemi tanársegéd,
Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Büntetőjogi Tanszék

VIII. évfolyam | Vol. VIII
2014/2. szám | No. 2/2014
Tanulmány | Article
www.diejp.hu

A meghatalmazott védő tevékenységével kapcsolatos dogmatikai és ügyviteli kérdések

Bevezetés – a védői jogállás keletkezése a hazai szabályozásban

Ami védői jogállás kezdő időpontját illeti, annak megítélése tekintetében korántsem nevezhető egységesnek a hazai szakirodalom: 1. Bánáti, Bárándy, és némi megszorítással Fenyvesi szerint az eljárás alá vonás időpontja; 2. Bócz, Erdész, Fülöp-Sléder E., Király és Tóth szerint az alapos gyanú közlésének időpontja; 3. a 11/2003. (ÜK. 7.) LÜ utasítás által már azóta hatályon kívül helyezett 2/1999. (ÜK. 2.) LÜ utasítás 9. § szerint pedig az alapos gyanú közlése, illetőleg az ismeretlen helyen tartózkodó, elfogatóparancs hatálya alatt álló terhelt esetében utóbbi eljárás kezdeményezésének időpontja az irányadó.¹

A magam részéről az 1. pont képviselőivel tudok egyetérteni. Onnantól kezdve ugyanis, hogy valakivel szemben effektíve nyomozati cselekményt foganatosítanak, élveznie kell a jogállami büntetőeljárás által biztosított garanciák nyújtotta védelmet, mindazon alapelveknek érvényesülniük kell vele szemben, amelyek a mindenkori Be.-ben rögzítésre kerülnek. Így a terheltté nyilvánítástól függetlenül minden eljárás alá vontnak joga kell legyen ahhoz, hogy védőt hatalmazzon meg, vagy arra, hogy a részére a hatóság védőt rendeljen ki. Induljunk ki abból, hogy a tanúnak is lehetősége van az érdekében eljáró ügyvéd meghatalmazására, ugyanígy lehetőség van ügyvéd általi sértetti képviseletre is. Akkor az eljárás alá vont személyt, – akit ugyan még hivatalosan nem nyilvánítottak gyanúsítottá – miért ne illethetné meg az a jog, hogy érdekében ügyvéd járjon el? Végére is igen nagy a valószínűsége annak, hogy a hivatalos terheltté nyilvánítására sor fog kerülni, mindamelllett az ellene foganatosított „kezdő intézkedések” már önmagukban alkalmasak arra, hogy alapvető jogokat sértsenek. Ezen túlmenően – és egyébként helyesen – magából az Alaptörvényből is az következik, hogy „minden büntetőeljárás alá vont” személynek joga van a védelemhez, mégpedig az eljárás minden szakaszában /XXVIII. Cikk (3) bek./.

I. A terhelti védelem professzionális ellátásának formái. A meghatalmazott és a kirendelt védői tevékenységről általában

A Be. 44. § (1) bek. alapján védőként meghatalmazás vagy kirendelés alapján ügyvéd, illetőleg külön törvényben foglalt feltételek esetén európai közösségi jogász járhat el.² Ezen formák közül

¹Fenyvesi Csaba: *A védőügyvéd. A védő büntetőeljárás szerepéről és jogállásáról*. Dialóg-Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2002. 149. o.

²A Be. 45. § (1) bek. alapján nem lehet védő 1. a sértett, a magánvádló, a pótmagánvádló, a magánfél és képviselőjük, valamint ezek hozzátartozója; 2. aki az ügyben mint bíró, ügyész vagy mint a nyomozó hatóság tagja járt el,

is azonban a meghatalmazás, illetőleg a kirendelés alapján eljáró ügyvédi tevékenység a számottevő. A 49. § (1) bek. alapján a kirendelés, illetőleg a meghatalmazás hatálya – ha a meghatalmazásból más nem tűnik ki – a büntetőeljárás jogerős befejezéséig tart, de kiterjed a perújításra, a felülvizsgálatra, valamint a különleges eljárásokra is.

A védői kirendelés hatályának rendkívüli perorvoslatokra, azon belül a felülvizsgálati eljárásra való kiterjesztését az egyik alkotmányossági kérelem kapcsán Zlinszky János alkotmánybíró is javasolta, aki különvéleményében az alábbiakat fogalmazta meg: „az eljárás önmagával kerül ellentmondásba, mert egyrészt a védelemhez (védekezéshez és védőhöz) való jogot az eljárás minden szakaszában biztosítja – s a felülvizsgálati eljárás is szakasza a büntetőeljárásnak, hiszen az előfeltételek adott volta esetén alanyi jogon illeti meg a terheltet –, másrészt viszont a kirendelés végét a jogerős ítélet meghozatalában jelöli meg általában, s ehhez képest külön szabályként határoz meg védői jogokat pl. a perújításra, az összbüntetésbe foglalásra, stb.”³

A meghatalmazás esetében ugyanakkor elfogadható a részidőre szóló, így például csak az első-, vagy másodfokú, illetőleg csak a különleges eljárásra szorító meghatalmazás is – írja Fenyvesi. A szerző ehhez hozzáteszi azt is, hogy „{...} a meghatalmazás időbeli (perszakaszos) hatályának a rendkívüli perorvoslatokra is ki kell terjednie, ez felel meg a védelem elvének, illetve a védői önállóságnak. Sőt, számos esetben a különleges eljárások már jogerő után alkalmazandók, így előfordulhat, hogy büntetés-végrehajtási intézetben található elítélt a terhelt. Esetükben sem tartom kizártnak a megbízás időbeli hatályának érvényesülését {...} Elgondolkodtató a bv. bírói eljárásokra való védői meghatalmazás érvényessége, esetleges hatálybeli kiterjesztése.”⁴

A védelem professzionális jellege természetesen azt is megkívánja, hogy e speciális tevékenységformához speciális felelősségi szabályok társuljanak. Ennek megfelelően az ügyvéd a tevékenysége ellátásáért polgári-, büntető- és fegyelmi felelősséggel tartozik. Polgári jogi felelőssége körében az ügyvéd a tevékenységével okozott kár megtérítéséért a Polgári Törvénykönyv szerint felel, azaz köteles a tevékenysége során másnak jogellenesen és vétkesen okozott kárt megtéríteni.⁵ Büntetőjogi felelőssége körében az az ügyvéd, aki azért, hogy ügyfelének jogtalan hátrányt okozzon, hivatásából folyó kötelességét megszegi, büntettet követ el. E cselekményt a törvény három évig terjedő szabadságvesztéssel bünteti /Btk. 247. § (1) bek./. Végezetül: az ügyvéd fegyelmi vétséget követ el, ha az ügyvédi tevékenység gyakorlásából eredő, jogszabályban vagy az ügyvédi etikai szabályzatban meghatározott kötelességét vétkesen megszegi, vagy ha ügyvédi tevékenységén kívüli vétkes magatartásával az ügyvédi kar tekintélyét csorbítja /Ütv. 37. § /. Amennyiben a fegyelmi vétség elkövetését ügyvéddel szemben jogerősen megállapítják, vele szemben megrovás, pénzbírság, illetve a kamarából való kizárás szabható ki fegyelmi büntetésként /Ütv. 38. §/.⁶

A védelemhez való jog magában foglalja az azonos színvonalon dolgozó ügyvédhez való jogot is, mégis mindannyiunk számára világos, hogy ez a meghatalmazás, illetőleg kirendelés következtében eljáró ügyvédek munkáját összehasonlítva a gyakorlatban szinte sohasem valósul meg maradéktalanul. Az okok többnyire jogalkotási hiányosságokra, illetőleg az ebből eredő pénzügyi problémákra vezethetők vissza.

valamint az ügyben eljáró bírónak, ügyésznek vagy a nyomozó hatóság tagjának a hozzátartozója; 3. aki a terhelt érdekével ellentétes magatartást tanúsított, vagy akinek az érdeke a terheltével ellentétes; 4. aki az ügyben szakértőként, illetőleg szaktanácsadóként vesz vagy vett részt; 5. aki az ügyben tanúként vesz vagy vett részt, kivéve, ha a 81. § (1) bekezdésének b) pontja alapján nem volt kihallgatható, illetve ha a 82. § (1) bekezdésének c) pontja alapján a tanúvallomást megtagadta, stb.

³Fenyvesi: i.m. 323. o.

⁴Fenyvesi: i.m. 147. o.

⁵Az e körben okozott károk megtérítésére mind az ügyvéd, mind az ügyvédi iroda köteles ügyvédi felelősségbiztosítási szerződést kötni (ld. Ütv.).

⁶http://www.bpugyvedikamara.hu/dontvenytar/a_budapesti_ugyvedei_kamara_dontvenytara/a_fegyelmi_tanacs_hat_arozatai/

De iurisprudencia et iure publico

Leszögezném azt is, hogy a meghatalmazás vagy a kirendelés semmiféle hierarchikus viszonyt nem keletkeztet sem a terhelt, sem az eljáró hatóságok vonatkozásában. A védő minden eljárási szereplővel mellérendeltségi viszonyban áll, függetlenül az eljárás szakaszától. Ez a megállapítás még a bíróság vonatkozásában is igaz, ellenkező esetben nem beszélhetnénk sem pártatlan bíráskodásról, sem ügyvédi függetlenségről. Ehelyett azt kellene feltételeznünk, hogy a bíró érdemben utasíthatja a védőt a védelem ellátása során kifejtett tevékenysége közben.

II. A meghatalmazott védő tevékenysége. Az ügyvédválasztás korlátlan és az ügyvállalás korlátozott szabadsága

Az ügyvédi teljesítménnyel kapcsolatos elvárhatósági küszöb terhelti oldalról a meghatalmazott védő esetében a magasabb, melynek oka kettős: 1. a jogviszony személyes jellegű, hiszen a megbízó általában alaposan megfontolt szándékból, maga adja a megbízást;⁷ 2. a védőnek a megbízó (általában) megbízási díjat fizet.⁸

Az 1. pont tekintetében mindenekelőtt azt kell tisztázni, hogy az ügyvédválasztás és az ügy elvállalása a felek szabad elhatározásán alapul.⁹ Kérdés azonban, hogy a terhelt milyen módokon juthat el az ügyvédhez, milyen alapon szelektál a lehetséges védők között? Nos, ebben a körben sokan a jó ügyvédi reklám erejét emelik ki. A különböző hirdetéseknek, médiaszerepléseknek és egyéb internetes megjelenéseknek még sincsen akkora jelentősége megítélésem szerint, mint a korábbról, vagy valamilyen ismerős (hozzátartozó) révén fennálló feltétel nélküli bizalmi viszonyoknak. Utóbbi ismerv nem is a reklám kategóriájába tartozik, hanem az ügyvéd ún. „kapcsolati tőkéjére” utal. Az ügyvédi pálya tehát ebből a szempontból „generációfüggő hivatás”, hiszen a pályán eltöltött évek száma általában egyenesen arányos a klientúra nagyságával.¹⁰ A szabad ügyvédválasztás jogát egyébiránt nem gátolja semmilyen törvényi rendelkezés, s ezt a szabadságot a jogkereső személyek számára meg is kell adni nézetem szerint.

⁷Ezzel kapcsolatosan Ruttner egy ma is aktuális problémára hívja fel a figyelmet a fogva lévő terheltet esetében: „{...}Hiába illeti meg a terheltet a védelem joga, ha nincs olyan hozzátartozója, aki helyette – az ő fogva tartása miatt – egy védőt hatalmaz meg. A meghatalmazás nélkül megjelenő védő esetében ugyanis a vizsgáló nyomozó belátására van bízva, hogy »felhozhatja-e« a gyanúsítottat a kihallgató szobába, ahol már lenne lehetősége a meghatalmazást aláírni. Mindez persze nem probléma a védő és a nyomozó közti jó vagy normális viszony esetén. Azonban az eljárási jogok érvényesülése nem múlhat a »jó viszonyon«, ahhoz törvényes garanciák kellenek.” Ruttner György: *Védői jogok – állampolgári jogok. A büntetőeljárás békésnapjának garanciái a nyomozás során.* In Magyar Jog, 1989/4. szám, 356. o.

⁸Annak ellenére, hogy a meghatalmazott védők szabadon állapítják meg a megbízási díjukat, maguk sem mindig képesek hatékony védelmet ellátni. Fenyvesi művében Tóth hasonló következtetését citálja, amelyben a pécsi professzor leszögezi: „a meghatalmazott védők nagyobb aktivitása sokszor nem párosul nagyobb hatékonysággal. Jó lenne, ha a nyilvánvalóan kilátástalan »presztízs-indítványok« csökkenésével legalább azonos arányban nőne a megalapozott javaslatok száma.” Tóth Mihály: *Nyomozás és védelem.* In Magyar jog, 1984/4. szám 352. o. In Fenyvesi: i.m. 161. o.

⁹„Az elv, hogy a terhelt szabadon választhat olyan ügyvédet, akihez bizalma van, döntő jelentőségű a védelem szubjektív és objektív hatékonysága szempontjából is. Ezért ennek az elvnek az eljárásban nyújtott segítségben, melyben kizárólag ügyvédek tevékenykednek, megfelelő teret biztosítottak és előre gondoskodtak róla, hogy a kevésbé tehetős embereknek se kelljen feltétlenül elfogadniuk az illetékes ügyvédi kamara által kijelölt soros védőt. A Bécsi Kamarai Választmány ügyrendjének 46. §-a biztosítja, hogy a kevésbé tehetős réteg, amelynek a bíróság szintén engedélyezi a jogvédelmet, beleértve az ügyvéd igénybevetését, szabadon válasszon ügyvédet, annak hozzájárulásával. Ennek az ügyvédnek azután a jogi képviselőt az alfabetikus sorrendben következő esetre beszámítják.” Schuppich, Walter: *A büntetővédelem kérdéseiről.* In Magyar Jog, 1980/10. szám, 930. o.

¹⁰Manapság egyre divatosabbá válik (elsősorban fővárosi körökben) az ún. „sztárügyvédi” kategória hangoztatása, amely a „médiaalapú társadalom” egyik negatív hozadékának tekinthető. Nem szerencsés azonban az ügyvédi kart mesterségesen „kasztokra” bontani, már csak azért sem, mert nincs olyan konkrét ismerv, amelynek mentén minőségi különbséget lehetne tenni egy ismert és kevésbé ismert védő között.

De iurisprudencia et iure publico

Más kérdés, hogy az ügy elvállalásának szabadságát – a szakirányú specializáció kötelező előírásával – korlátozni kellene. Az lenne a helyes, ha csak „bűnügyi védői” avagy „védőügyvédi” címmel rendelkező ügyvéd vállalhatna megbízás alapján büntetőjogi védelmet, de ezen túlmenően sem lehet a megbízás elfogadása minden körülmények között etikus és aggálymentes. Az ügyvédnek minden esetben tekintettel kellene lennie a személyes teherbírására, az általa vezetett iroda kapacitására és ennek (illetőleg egyéb tényezőknél) a figyelembevételével kellene döntenie a megbízás elfogadásáról, vagy annak visszautasításáról. Ha utóbbira kerül sor, akkor a védőnek alapvető etikai kötelezettsége volna az is, hogy az adott szakterületen jártas másik kollégát ajánljon.

Ami a 2. pontot, tehát a megbízási díjjal kapcsolatos kérdéseket illeti, tudvalevő, hogy a meghatalmazott védő előre meghatározott megbízási díj ellenében látja el feladatát, amelynek összege szabad megállapodás tárgya.¹¹ Ez azonban csak főszabály, hiszen vannak ingyenesen vállalt, szívességi ügyek is. Előrebocsátanám, hogy jelen tanulmánynak nem célja, hogy elemezze az egyes ügyvédi irodák által kikötött „munkadíjak” közötti eltéréseket, ugyanakkor rá kíván mutatni arra, hogy a megbízási díj döntően befolyásolja a védői munkamorált, s mindez már a nyomozati szakban is szükségképpen kifejezésre jut.

A megbízási díj megállapításának szabadsága sérthetetlen alapjoga az ügyvédi karnak – pláne hazánkban, ahol az egyébként is ki van téve a piaci rendszer szabályozatlansága okozta kellemetlenségeknek. Néhány gondolatot azonban előjáróban kiemelnék az „ügyvédi munkadíjak” vonatkozásában: 1. annak teljes összegét és átvételét, avagy későbbi teljesítés esetében annak időpontját előre rögzíteni kell a tényvázlatban, vagy a megbízási szerződésben – elkerülendő az esetlegesen későbbiekben felmerülő anyagi természetű vitákat –; 2. a jogi tanácsadás keretében külön felszámolt óradíjak vonatkozásában szükségesnek tartanék valamiféle egységsítő szabályozást a MÜK által.

III. A meghatalmazás alanyai

Az ügyvédi megbízás alanya egyik oldalon az ügyvéd vagy az ügyvédi iroda (megbízott). Az ügyvéd a megbízás ellátásához alkalmazott ügyvédje, ügyvédjelöltje, a nála működő külföldi jogi tanácsadó, továbbá más ügyvéd, illetve európai közösségi jogász, alkalmazott európai közösségi jogász közreműködését is igénybe veheti, kivéve, ha ezt a megbízó a megbízás létrejöttkor írásban kizárta /Ütv. 23. § (5) bek./.¹²

A megbízás másik alanya a megbízó, aki általában maga a terhelt. Ha ez így van, akkor őt véleményem szerint semmi esetre sem szerencsés – a polgári ügyek szóhasználatában ismeretes – ügyfélnek nevezni, sokkal szabatosabbnak tartom a „védenc” megnevezést. (Hozzátennem, hogy sem a Ptk., sem az Ütv., sem a kamarai szabályzatok nem ismerik az „ügyfél” fogalmat, ezek minden esetben megbízóról szólnak.)

Megbízó oldalon – a Be. 47. § (1) bek. alapján – még szóba jöhet a terhelt törvényes képviselője vagy nagykorú hozzátartozója, külföldi állampolgár terhelt esetén pedig hazája konzuli tisztviselője. Jelen személyek leggyakrabban akkor lépnek az ügyvéddel megbízási jogviszonyba, ha fogvatartott, vagy távollévő terheltről van szó.

¹¹Büntetőügyekben a meghatalmazott védők általában nem óradíjban, hanem akként állapítják meg a díjazásukat, hogy az eljárás 1-2 szakaszáért kérnek el fix összeget (pl. elsőfokú eljárás). Ennek mértéke az ügy bonyolultságától is függ, ennek megfelelően előfordulnak 1 millió és 10 millió forint közötti összegek is. <http://www.bpujgyvedikamara.hu/files/41/41019.pdf>

¹²Több ügyvéd is kijelölhető a feladat elvégzésére és a megbízás jellegétől függően egyes feladatokra más-más ügyvéd is kijelölhető. Ilyen esetekben azonban a bevételszerzés és munkamegosztás meghatározása nem mellőzhető. http://www.ugyvedkiss.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=50&Itemid=62

De iurisprudencia et iure publica

Végezetül, a büntetőjogi védelem ellátására irányuló megbízási jogviszony is lehet többszereplős, tehát egy megbízásban több megbízó is lehet,¹³ illetőleg több ügyvédnek is lehet – egy megbízási jogviszony keretén belül – azonos védenca. (Az 1. pont esetében azonban különösen fontos szabályozni a kapcsolattartást és az egyéb megbízási kötelezettségeket, az ügyvéd kárfelelősségét, illetőleg a titoktartási kérdéseket.)

Amit lényegesnek tartok kiemelni, hogy az ügyvéd és a megbízó között a megbízás csakis akkor jöhet létre, ha a felek megállapodtak a megbízás tartalmában, a megbízási díjban és az előrelátható költségekben /Ütv. 23. § (1) bek./.

IV. A meghatalmazás, mint a (védő) ügyvédi tevékenység ellátására irányuló megbízási jogviszony létrehozásának speciális alapdokumentuma. Alaki és tartalmi szabályok

Az ügyvédi meghatalmazás érvényességének kérdése alapvető jelentőségű, hiszen a szükséges alaki kellékek megsértése adott esetben a végső bírósági határozat hatályon kívül helyezését is eredményezheti, mégpedig lényeges eljárási szabálysértés miatt.

Míthogy az ügyvédi megbízás is szerződés, és nincs olyan speciális norma, amely létrejötté tekintetében az általánostól eltérő szabályokat fogalmazna meg, ezért arra főszabály szerint a Ptk. rendelkezéseit kell alkalmazni. A meghatalmazást 1. a megbízónak, illetőleg helyette a törvény által meghatározott személyeknek, valamint a megbízottnak saját kezűleg alá kell írnia /Ütv. 26. § (1) bek./,¹⁴ 2. a megbízott ügyvédnek ellenjegyzéssel kell ellátnia, valamint 3. fel kell benne tüntetni azt a személyt is, aki az ügyben általános jelleggel helyettesként eljárhat (pl. ügyvédjelölt, alkalmazott ügyvéd).¹⁵

A megbízó és az ügyvéd által aláírt meghatalmazás teljes bizonyító erejű magánokirat, így alakiságának ellenőrzése a hatóság számára csak elvi lehetőség, de korántsem törvényi kötelezettség. Utóbbi előírása felesleges is volna, hiszen a terhelttől annyi minimális szinten elvárható, hogy tiltakozzék az esetlegesen jogosulatlanul eljáró, vagy önmagát meghatalmazott védőnek feltüntető személy tevékenysége ellen.¹⁶ A meghatalmazás feljogosítja az ügyvédet minden olyan cselekményre, amely a rábízott ügy szabályszerű ellátásával jár, így okirat, pénz és más vagyontárgy átvételére is. Az ügyvéd képviselési jogkörének korlátozása a hatóság vagy a harmadik személy irányában pedig csak annyiban hatályos, amennyiben a korlátozás a meghatalmazásból kitűnik /Ütv. 26. § (4)-(5) bek./.

A Be. 47. § (2) bek. alapján a meghatalmazást ahhoz a bírósághoz, ügyészhez, illetőleg nyomozó hatósághoz kell benyújtani, amely előtt a meghatalmazás időpontjában a büntetőeljárás folyamatban van. A meghatalmazott védő a meghatalmazás benyújtását követően gyakorolhatja eljárási jogait.

A törvény ugyan nem határozza meg a becsatolás konkrét határidejét, de álláspontom szerint elvárható, hogy arra késedelem nélkül (tehát lehetőleg még aznap, vagy a legközelebbi

¹³Azok az esetek is ide tartoznak, ha egy személy több személy megbízásából köt megbízási szerződést, illetőleg ha egy személy javára többen adnak megbízást (pl. mindkét szülő a gyermekük javára).

¹⁴Tulajdonképpen csak a tanácsadás esetében megengedett az, hogy ne jöjjön létre írásbeli szerződés, de ezt az elvet is szűken lehet értelmezni: a rendszeres tanácsadásra irányuló megbízás megkötése ugyanis már írásban ajánlott. http://www.hidasi.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=75&Itemid=5

¹⁵Ez alapvető jelentőséggel bír, mert így válik egyértelművé, hogy a terhelt nem ragaszkodik ahhoz, hogy minden esetben a megbízott ügyvéd járjon el a különböző eljárási cselekményeken. Álláspontom szerint azonban még ennek ellenére is minden esetben köteles a megbízott védő tájékoztatni az ügyfelét annak tényéről, ha nem tud személyesen megjelenni a nyomozó hatóság, az ügyészség, illetőleg a bíróság előtt. Az ilyen tájékoztatás elmaradása nézetem szerint ugyanakkor még nem alapozza meg a védő fegyelmi felelősségét, ugyanakkor könnyen a megbízás visszavonásához vezethet.

¹⁶Fenyvesi: *A védőügyvéd. A védő büntetőeljárás szerepéről és jogállásáról.* http://doktoriiskola.law.pte.hu/files/tiny_mce/File/Archiv2/Fenyvesi_Csaba_Ertekezes.pdf

De iurisprudencia et iure publico

munkanapon sor kerüljön). A továbbítás ténye sem zárja ki ugyanakkor annak lehetőségét, hogy a hatóság a védőt – egyébként teljesen szabályszerű okirat esetében – annak újbóli megküldésére kötelezze. Tapasztalatom szerint sajnos (elsősorban adminisztrációs hibákból) gyakoriak a hasonló esetek.

Ha a nyomozó hatóság részére csatolva van a védői meghatalmazás, akkor azt a vád-, illetőleg bírósági szakaszban is „el szokás fogadni”. Ugyanakkor előfordult már személyes ismeretségi körömben olyan eset, amikor a helyi bíróság nem fogadta el az egyik ügyvédkolléga által aláírt és ellenjegyzett, a nyomozó hatóság részére korábban megküldött meghatalmazást arra való hivatkozással, hogy azon a megbízónak csak az aláírás szerű és emiatt olvashatatlan aláírása szerepelt. A bíró álláspontom szerint tévesen hívta fel a védőt új meghatalmazás csatolására, mivel azon szerepelt ügyvédi ellenjegyzés, amellyel a védő köztudomásul felelősséget vállal az általa készített okiratok valóságos tartalmáért. Az ellenjegyzés joghatásait azonban a bíróság nem vette figyelembe.

V. A megbízási díj, mint a meghatalmazott védő eljárásának differentia specifica-ja

A megbízási díj szabad megállapodás tárgya, amely magában foglalja a munkadíjat és a munkavégzéssel járó egyéb költségeket. Bár a megbízási díj fejében nem tilos kikötni értéktárgyat, részesedést, ingatlant stb. sem, magam is úgy vélem, hogy az ügyvédi hivatáshoz méltatlan az, ha az ügyvéd nem pénzben köti ki ennek teljes összegét.

A megbízási díj annak meghatározása alapján a következőképpen csoportosítható: 1. Időmúláshoz igazodó munkadíjról van szó, ha az ügyvéd a megbízóval úgy állapodik meg, hogy addig, amíg a megbízás tart, időszakonként előre meghatározott összegeket kell fizetni (függetlenül attól, hogy az adott időszakban volt-e effektív munkavégzés). 2. Talán a leggyakoribb – a munkavégzés idejéhez igazodó munkadíj – az óradíj. Azt jelen esetben is a megbízási szerződésben kell tisztázni, milyen kimutatás szükséges a díj felszámításához és az elszámolásra milyen időszakonként kerülhet sor.¹⁷ 3. A megbízás tárgyához igazodó díj is ismeretes a gyakorlatban, ez tulajdonképpen olyan általános összeget jelent, amely szintén független a ténylegesen kifejtett munka mennyiségétől. 4. A sikerdíj esetében arról van szó, hogy a hátralékos díj megfizetésének feltétele valamilyen siker típusú eredmény (pl. jogerőre emelkedett büntetésenként próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztés végrehajtandó helyett). A sikerdíj munkadíj, tehát ebben az esetben nem ajándékról, avagy valamiféle pótlólagos jutalomról van szó.¹⁸

A megbízási díj esedékessége ugyancsak megállapodás kérdése, az ügyvédnek azonban törekednie kell saját (anyagi értelemben vett) biztonságára. Emiatt célszerű az összeg egy részét – legalább a felét és a költségek aktuális részét – előre elkérni és elviekben meg kell állapodni abban is, hogy a fennmaradó rész és a később felmerülő költségek mikor, milyen feltételekkel kerüljenek megfizetésre.

A megbízás létrejötte szempontjából gyakorta irreleváns tanácsadásért fixdíjat, vagy óradíjat célszerű kikötni és ezt már a tanácsadás megkezdését megelőzően közölni kell. Azt a gyakorlatot azonban magam is messzemenőkéig etikátlannak vélem, amikor az ügyvéd az eseti és azonnali tanácsadást valamilyen díj előrefizetésétől teszi függővé.

Végezetül szólnék a szívességi ügyvitelről is, amelynek sajátossága, hogy a megbízási szerződésben egyáltalán nem, vagy csak jelképes összegben kerül sor valamilyen munkadíj kikötésére. Az ilyen típusú ügyvállalás oka lehet egyfelől valamilyen közeli személyes viszony az ügyvéd és a megbízó között (ld. hozzátartozó, barát, stb.), másrészt klientúraépítés céljából

¹⁷Ha az ügyfél ennek közlésére igényt tart, célszerű vele az egyes teljesítéseket külön-külön is igazoltatni.

¹⁸http://www.ugyvedkiss.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=50&Itemid=62

eszközölt „ügyvédi reklámfogás”. Egyiket sem tartom aggályosnak, hiszen a jogviszony nem közjogi, hanem magánjogi szabályok hatálya alá esik, így annak tartalmi meghatározása a felek magánautonómiájába tartozó kérdés. A szívességi ügyvitel ugyanakkor még nem zárja ki költség vagy költségátalány felszámítását.¹⁹

VI. A megbízás elfogadásának elutasítása: kötelező és eshetőleges okok

Mindenekelőtt azt tisztáznám, hogy az ügyvéd az ügy elvállalását indokolás nélkül megtagadhatja, amit tulajdonképpen a szabad ügyvédválasztás elvével „párhuzamosan futó” princípiumnak kell tekintenünk.

A kötelező okok fennállása esetén az ügyvéd nem mérlegelhet, hiszen azok figyelembevételére jogszabályok, illetőleg egyéb normák kötelezik. Az Ütv. alapján az ügyvéd 1. a megbízójával szemben mástól megbízást nem vállalhat el /25. § (1) bek./, illetőleg 2. nem köthet megbízási szerződést olyan közreműködésre, amely olyan bíróságnál, ügyészségnél vagy nyomozó hatóságnál történő eljárásra kötelezi, amelynél az eljárási kötelezettséget megelőző két éven belül bíró, ügyész vagy a nyomozó hatóság tagja volt²⁰ /25. § (4) bek./.

Az ügyvéd korábbi megbízójával szemben megbízást akkor vállalhat el, ha a korábbi és az új ügy között nincs összefüggés, korábbi munkáltatójával szemben pedig akkor, ha a munkaviszony (szolgálati, alkalmazotti jogviszony) legalább 3 éve megszűnt, és munkavállalóként az ügy intézésében nem vett részt /Ütv. 25. § (2) bek./.²¹

Az eshetőleges okok – ahogy az a megnevezésükből is kitűnik – nem kötelezik automatikusan az ügyvédet a megbízás elutasítására. Jelen körülmények fennállása esetén tulajdonképpen szakmai, morális, illetőleg etikai szempontok alapján történő mérlegelésre van szükség, melynek keretében a védő eldöntheti, hogy képes-e, illetőleg akarja-e a szóban forgó ügyet ellátni. Mindezek során az ügyvéd elviekben elutasíthatja a megbízás elfogadását, 1. ha az ügyet eleve kilátástalannak tartja;²² 2. ha a terhelt védekezésével nem ért egyet; 3. ha az ügy elvállalása számára nem jelent különösebben nagy szakmai kihívást; 4. ha a terhelt számára ellenszenves; 5. lelkiismereti okokból (pl. sértettel való együttérzésből); 6. a közvélemény kritikájától való indokolt félelmében; 7. időhiány végett, 8. egyéb összeférhetetlenségi okokból,²³ stb.

a) Ami az 1. pontot illeti, magam is úgy vélem, hogy az ügy kilátástalansága nem lehet a megbízás visszautasítása mellett szóló érv annak ellenére, hogy igenis vannak ilyen esetek.²⁴ Az ügyvédnek ilyenkor elviekben azt kell mérlegre tennie, hogy mi a fontosabb, a személyes presztízse, vagy a terhelt érdeke. Sajnos az a tapasztalatom, hogy a többség az első tényezőt tartja előrébbvalónak. Az ügyvédek egy része – különösen az ún. „országos ügyekben” – egyszerűen

¹⁹http://www.ugyvedkiss.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=50&Itemid=62

²⁰A megbízási szerződés tehát abban az esetben megköthető, ha nyilvánvaló, hogy az eljárási kötelezettség csak 2 év múltán lesz esedékes http://www.hidasi.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=75&Itemid=5

²¹A megbízó, a korábbi megbízó és a munkáltató az e §-ban foglalt korlátozás alól írásban felmentést adhat (Ütv. 25. § (3) bek.).

²²Bolgár György – Kárpáti László – Traytler Endre: *A bünygyi védő munkája*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1965. 11. o.

²³Igy például: korábbi megbízójával szemben az ügyvéd megbízást akkor vállalhat el, ha a korábbi és az új ügy között összefüggés nincs. A korábbi megbízó e korlátozás alól írásban felmentést adhat, ugyanakkor még ennek ellenére is etikai aggályokat vehet fel az új megbízás elfogadása. Ezen túlmenően: ha a megbízónak már van más ügyvédje, az ügyvéd a megbízást csak akkor vállalhatja, ha a korábbi megbízás megszűnését a megbízó igazolta, vagy a korábbi ügyvéd az együttes megbízáshoz hozzájárult (a Magyar Ügyvédi Kamara 8/1999. (III.22). MÜK Szabályzata az ügyvédi hivatás etikai szabályairól és elvárásairól, 6/4. d) pont). http://www.ugyvedkiss.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=50&Itemid=62

²⁴Igy például: a terhelt annak ellenére tagadja a csoportosan elkövetett fegyvere rablásban való részvételét, hogy a videofelvételeken egyértelműen látszódnak az arca, egybehangzóak a terhelt tanúvallomások, stb.

De iurisprudencia et iure publico

fél a nyilvános bukástól, hírnevének „besározódásától.” Nos, e félelem nem alaptalan, hiszen a közvélemény általában nem a bírói szigornak, hanem az „ügyvédi gyengeségnek” tulajdonítja a vártnál súlyosabb szankciót. A laikus többség ilyesfajta attitűdjeire azonban a védőnek nem lehet tekintettel lennie. Még az ilyen ügýtípusok esetében is sokkal több érv szól a megbízás elfogadása, mint annak elutasítása mellett, így: 1. ha „országos ügyről” van szó, akkor a médiaszereplés – tetszik, nem tetszik – nagy reklámfelületet biztosít; 2. a szakma részéről is elismerést válthat ki a „lehetetlen” vállalása, hiszen az ügyön jogi szempontból nincs mit bukni; 3. a védő saját maga előtt is bizonyíthat azzal, ha mondjuk másodfokon akár minimális enyhítést is elér (a védelem részéről sikeresnek bizonyuló ítélet egyébként is relatív: általánosságban elmondható, hogy a felmentő ítéletek száma rendkívül csekély, a védői munka pozitívuma legtöbbször pusztán a büntetés neme és mértéke tekintetében realizálódik), stb.

A fentiekén túlmenően, vannak bizonyos – mára már sajnos „kihalófélben lévő” – etikai jellegű követelmények, amelyeket az ügyvédnek feltétlenül szem előtt kell tartania. Egyrészt azt, hogy valójában nem róla szól a büntetőeljárás, másrészt pedig azt, hogy – ahogy korábban is utaltam rá – hivatása a bírói, illetőleg ügyészi munkához hasonlóan közfunkció. Márpedig a bírónak és az ügyésznek sem áll szabadságában dönteni arról, hogy ítélkezzen, avagy vádat emeljen-e egy számára is kétséges, nehezen, vagy nem egyértelműen bizonyítható ügyben. A különbség csak annyi, hogy utóbbi személyeket „ex officio” kijelölik, az ügyvédnek pedig ki kell jelölnie magát erre a feladatra. A legkülönbélebb „presztízs-szempontokra” tehát csak másodlagos faktorként szabad tekinteni.

b) Nem tartom elfogadható magatartásnak azt sem, amikor a védő azért utasítja el a megbízást, mert nem hajlandó támogatni a terhelti beismerést, avagy a terhelti tagadást. Mindezek olyan jellegű, védtaktikai kérdések, amelyek latolgatása nem a megbízás elfogadásakor, hanem a tényleges ügyvitelkor esedékes. Ehelyütt tehát nem tudok egyetérteni Bolgár azon álláspontjával, amely a meghatalmazás visszautasításának kötelező okaként tünteti fel ezeket az eseteket arra való hivatkozással, hogy egy nyilvánvalóan hibás jogi álláspont vállalása könnyen „szakmai blamázshoz” vezethet.²⁵

Először is úgy vélem, hogy a terheltnek meg kell hagyni azon szabadságát, hogy a bűnösség elismerésével kapcsolatban önállóan döntsön, e tekintetben csak a jogi következményekkel kapcsolatban lehet tájékoztatni, de fenyegető hangnemben befolyásolni tilos. Ezenfelül: a terhelt érdeke előrébbvaló a védő jogi értelemben vett meggyőződésénél, az ügy megítélésével kapcsolatos intuíciónál, és minden egyéb olyan tényezőnél, amely bizonyos szubjektív ügyvédi szempontokat – fontossági alapon – a „védenc” érdekeinek érvényesülése fölé kíván helyezni. Egyébiránt pont az ilyen bizonytalan szituációk azok, amelyek „széppé”, kihívássá teszik az ügyvédi pályát, és amelyek egyben megkülönböztetik e hivatást a bírói, illetőleg ügyészi munkától.

Vegyük sorra az említett eseteket: 1. Ha a terhelt gyakorlatilag feleslegesen tagad, de e magatartásához következetesen ragaszkodik, akkor az ügyvéd feladata az lesz, hogy megtalálja azt az (akár egyetlen) enyhítő körülményt, amely a büntetés kiszabását befolyásolhatja. Ez is feladat, mi több, a legnehezebbek közé tartozik. 2. Ha a terhelt olyan bűncselekmény elkövetését vállalja magára, amelynek vonatkozásában a védői megérzés „ártatlanságot sugall”, avagy komoly kétségek merülnek fel a bűnösség bizonyíthatósága vonatkozásában, akkor a védőnek azt kell feladatának tekintenie, hogy függetlenítse magát a terhelti magatartástól és vállalja az ügyet annak reményében, hogy ő egymaga majd képes lesz tisztázni a helyzetet (pl. különböző bizonyítási indítványokkal, a bizonyítottság hiányára utaló következetes észrevételezésekkel, stb.).²⁶

²⁵Bolgár – Kárpáti – Traytler: i.m. 10. o.

²⁶A megbízás visszautasításának szintén nem lehet kötelező oka az, ha az ügyfél a védőnek ugyan bevallja a bűncselekmény elkövetését, de egyúttal olyan szándéknyilatkozatot tesz a védő számára, hogy a kihallgatásán nem kíván beismerő vallomást tenni. Ezen túlmenően csak akkor kell megtagadni a megbízást, ha a védenc nyilvánvalóan a jó erkölcsökbe ütköző, hovatovább törvényellenes védekezésre törekszik rábírnai az ügyvédet.

De iurisprudencia et iure publico

c) A „lelkiismereti faktor” – mint visszatartó tényező – esetében úgy vélem, hogy az ügyvéd számára nem létezhet tiltott ügy, az ő szempontjából nem a megbízás elfogadása, hanem elutasítása az, ami ilyen esetekben morálisan megkérdőjelezhető magatartást jelent.²⁷ Kit kötelezzen ugyanis leginkább az ártatlanság vélelme, ha nem az ügyvédet? Jóllehet, egy nagyobb tárgyi súlyú és médiavisszhanggal járó ügynél (pl. nagyszámú sértetti kört érintő sikkasztás) nyilván visszatartó erőt jelenthet a közvélemény értékítélete, ezt azonban a védőnek pusztán egyfajta prejudikáció veszélyével fenyegető, jogon kívüli jelenségnek kell tekintenie.²⁸ Ha az „élet elleni ügyekben” a társadalom és a média „gyilkost” kiált, akkor az ügyvéd – és az eljáró hatóságok szempontjából – csak egy olyan személyről lehet szó, akit emberölés elkövetésével hoznak összefüggésbe. Summa summarum, úgy vélem, hogy mindezen szubjektumok nem tántoríthatják el az ügyvédet a megbízás elfogadásától.²⁹

„Amikor az ügyvéd a védői megbízást elfogadja, még nem tehet különbséget bűnös és ártatlan között, az »in dubio pro reo« gyakran idézett elve értelmében, melyről azt oktatják, hogy legalábbis szokásjogilag biztosított”³⁰ – írja Schuppich. A magam részéről egyetértek jelen gondolatmenettel, ugyanakkor megjegyezném, hogy a védő a megbízás létrejötte után is csak szakmai megfontolásból tulajdoníthat jelentőséget az ártatlanság, illetőleg bűnösség kérdésének. Rendkívül aggályos megoldásnak tartom azt, amikor a védő a védenca bűnösségéről meggyőződve a megbízás aláírását követően mondja fel a kettejük közötti megállapodást, s mindezt a már említett morális okokra való hivatkozással. A védő érzelmi viszonyulása csak az adott bűncselekmény, nem pedig a terhelt vonatkozásában lehet releváns. Ezen körülményekről azonban a meghatalmazás aláírásakor már tudnia kell, vagy legalábbis személyes tapasztalatai és intuíciói segítséget kell, hogy nyújtsanak számára ezek megítélése vonatkozásában. Ha úgy érzi, hogy lelkiismereti okokból nem képes az átlagos ügyvitelre, akkor erre ekkor és csak ekkor – legfeljebb a meghatalmazás aláírásáig – hivatkozhat, egyúttal fel kell ajánlania ügyfelének más védő megbízásának lehetőségét. Az ún. „lelkiismereti faktor” tehát „végszükség esetén” csakis a megbízás elfogadásának visszautasítási, nem pedig felmondási oka lehet. A védő a megbízás elfogadásával ugyanis már nemcsak a terheltért, de saját magáért is gondossági kötelmen alapuló felelősséget vállal. Ennél fogva „száraz bürokratává” kell transzformálódnia, a személyes jellegű, emocionális tényezőket a további munkafolyamatokból teljes mértékben ki kell zárnia.

²⁷„Mi történik, ha az ügyféllel való elbeszélgetésből, az általa nyújtott tájékoztatásból egyértelműen kiderül, hogy az ellene emelt vád jogos és elítélését nem lehet elkerülni? Hogyan védjünk egy olyan embert, aki jogellenes cselekményt, sokszor borzasztó büntetést követett el, akinek bűnéről meg vagyunk győződve, megbüntetését saját magunk is indokoltnak kell, hogy találjuk? Ez az a kérdés, amit az ügyvédeknek minduntalan feltesznek. Nos, védhetjük! Először is azért, mert az ügyvéd joga és kötelessége, hogy megbízójának ártatlanságában higgyen, ameddig csak lehetséges. Nem hivatásbeli kötelessége, hogy a vádlott felett ítélkezzen.” Schuppich: i. m. 930. o.

²⁸A kontinentális jogrendszerek egyébiránt nem is engedik meg azt, hogy „a közvélekedés behatoljon az igazságszolgáltatásba; ez az oka annak, hogy az európai eljárási jogok ellenálltak a »tisztá« esküdtszéki rendszer meghonosításának {...} A politika és a közvélekedés kizárását szolgálja egyébként az is, hogy a rendes igazságszolgáltatás szereplői a kontinensen (szemben az USA gyakorlatával) kinevezett tisztségviselők, nem választás útján nyerik el tisztségüket.” Bárd Károly: *A büntető eljárási törvény tervezete az európai jogfejlesztésben*. In *Jogtudományi Közlöny*, 1998/4. szám, 122. o.

²⁹„Volt idő {...}, amikor egyes ügyvédek nem vállalták a népbírótság előtt háborús vagy népellenes bűntettekkel vádoltak védelmét {...} Attól az ügyvédtől, aki személyesen és közvetlenül ment keresztül a fasizmus borzalmain, nem lehetett megkívánni, hogy lelkiismeretesen lássa el pl. egy csendőr védelmét.” Bolgár – Kárpáti – Traytler: i. m. 9. o.

³⁰Schuppich: i. m. 929. o.

De iurisprudencia et iure publico

VII. A meghatalmazott védő felvilágosítási kötelezettségének teljesítésével kapcsolatos elvárások a megbízás elfogadása esetén. Az ominózus „első beszélgetés” keretében adott védői állásfoglalás tartalma és kerete

Komoly elméleti felkészültséget és gyakorlatiasságot igényel a védő részéről az, hogy megfelelő válaszokat tudjon adni a „Mi várható Ügyvéd Úr?” oly „rettegett” kérdésére.³¹ Természetesen érthető, hogy a megbízó megnyugtató, valaminek az elérésével kecsegtető választ vár. Ez az a „pont” azonban, ahol „észnel kell lenni”: 1. ha minden jel a marasztaló ítélet mellett szól, akkor az ügyvédnek még a terhelt tagadása ellenére is közölnie kell minden érdekelttel, hogy a felmentő ítélet lehetősége kizárt; 2. ha a védő számára (még) nem állnak rendelkezésre a bűnösséget alátámasztó bizonyítékok, avagy azok álláspontja szerint nem lehetnek alkalmasak a büntetőjogi felelősség megállapítására, akkor is minimálisan ki kell fejeznie azt, hogy nem ő dönt, ezért nem áll módjában konkrét választ adni az ügy végkimenetelével kapcsolatban. (Ezen túlmenően: nem kérkedhet korábbi eredményeivel, nem keltheti azt a látszatot, mintha az eljáró hatóságok befolyásolására lenne képes, nem tehet ígéretet – a felelősség megállapítására egyébként teljességgel alkalmas tényállás esetén – felmentő, illetőleg törvényileg lehetetlen szankciótartalmú ítélet elérésére.)

A magam részéről ebben a tekintetben azt tartom helyesnek, ha a védő 1. csakis az ügyvédi törvényben előírt kötelezettségek teljesítésére vállal kötelezettséget, tehát arra, hogy lelkiismeretesen, gondosan és jogszerűen jár el (tehát „minden lehetséges követ megmozgat”); 2. az objektivitás mércéjének és személyes tapasztalatai alapján megfelelőnek vélt felvilágosítást ad az ügy lehetséges eredménye(i) vonatkozásában – nyilvánvalóan többféle alternatíva alapulvételével.

A védő felvilágosítási kötelezettsége ugyanakkor nem állhat az adott bűncselekményre vonatkozó büntetési tételkeret pusztá felvázolásából, annál többre van szükség: személyre szabott, „előzetes döntést” is hoznia kell, amelyet a terhelt tudtára kell adnia és annak jelentőségét meg is kell magyaráznia.³² Ilyen szempontból tehát egyetértek azzal az általánosan elterjedt véleménnyel, amely szerint az ügyvéd az ügy „első bírāja”. Nem tartom ugyanakkor sem szükségesnek, sem lehetségesnek azt, hogy az ügyvéd a bizonyítási eljárás teljes menetére kiterjedő, összefoglaló jellegű felvilágosítást adjon. A jogi állásfoglalás keretében meghozott „előzetes védői döntés” tartalmi komplexitása ugyanis több tényezőtől függ, így: 1. az eljárási szaktól, 2. a terhelt tájékoztatási metódusától (ami elsősorban „bizalomfüggő”), valamint 3. a terheltnek a bűncselekmény elkövetésével kapcsolatos álláspontjától.

Ami az 1. pontot illeti, egyáltalán nem mindegy, hogy a védő a nyomozati, a vád, avagy a bírói szakban kapcsolódik-e be az eljárásba. Nyilván konkrétabb válaszokat tud adni megbízójának akkor, ha az ügy már a vége felé jár (pl. a bírósági szakban is megtörténtek a tanúkihallgatások). Más kérdés, hogy az eljárás vége felé már egyben szűkül is a mozgástere a védelmi taktika meghatározása tekintetében.

A 2. pontban említett bizalmi viszony kikristályosodására, a valóságos tényállás védő előtti feltárására legtöbbször akkor van „sansz”, ha a terhelt már eleve, éspedig kifejezetten bizalommal közelít az ügyvédhez. Ez nyilván akkor valószínűbb, ha baráti, rokon szálak, vagy valamilyen közös ismerős köti össze a feleket. A terhelti bizalom egyébként idegen ügyfelek esetében is sok mindentől kikövetkeztethető, például a „négy szemközt” beismerésből, a kikötött megbízási díj azonnali elfogadásából és megfizetéséből, stb. Az ügyvéd azonban meggyőződése szerint nem törekedhet az egyébként szemmel láthatólag „két lépés távolságot megtartó”, vitatkozó, egyszóval bizalmatlan személy szimpátiájának megnyerésére. Ilyenkor neki is „száraznak, hűvösnek” kell

³¹Minden megbízó más és más jellegű védői hozzáállást igényel, az ügyvédnek azonban sohasem szabad alkalmazkodnia a különféle személyes elvárásokhoz.

³²Úgy vélem, e kötelezettség – annak etikai természetéből fakadóan – akkor is fennáll, ha a megbízás létrejötté még kétséges.

De iurisprudencia et iure publico

maradnia, tulajdonképpen azt is mondhatnánk, hogy az ügyvédi karakternek a terhelt személyiségéhez kell igazodnia az eljárás ezen fázisában. A védő nem keltheti azt a látszatot, mintha rá akarná tukmálni magát az ügyre, ez ugyanis egyrészt sérti hivatásának méltóságát, másrészt egyébként is csak „elhajtja” a megbízót egy másik kollégához. Összegezve tehát, a bizalom fontos, de arra a védő csakis a tetteivel, nem pedig simulékony fellépésével szolgálhat rá.

A 3. pontban említett tényező – tehát a terheltnek a bűncselekmény elkövetésével kapcsolatos álláspontja – esetében lényegében azt kell vizsgálni, hogy a terhelt a) beismerésben, b) részleges beismerésben, avagy c) tagadásban van-e. Noha a védői taktikára vonatkozó kérdéseket egy későbbi fejezet részben [*Utalás más írásra. Szerk.*] tárgyalom, azért előrebozsátánám, hogy az említett szempontok egyáltalán nem mellékesek a védő felvilágosításadasi kötelezettségével kapcsolatban sem. Ha ugyanis a terhelt a védőnek is tagadja az adott bűncselekmény(ek) elkövetését, akkor a jogi tájékoztatásnak ki kell terjednie a fél tagadásával szemben esetlegesen rendelkezésre álló, bizonyított vagy bizonyítható adatokra, ennek keretében meg kell kísérelni a fél meggyőzését arról, hogy az ilyen adatok további tagadása célszerűtlen, emiatt indokoltabb a beismerő vallomás.³³ A védőnek ezen túlmenően egyébként is minden esetben fel kell hívnia a jogkereső figyelmét arra, hogy a beismerő vallomás nyomatékos enyhítő körülmény. A továbbiakban azonban mást nem tehet, nem alkalmazhat „pszichológiai hadviselést” a beismerésre való rábírás vonatkozásában.³⁴

Ha a meghatalmazásra az első gyanúsított kihallgatás előtt kerül sor,³⁵ tulajdonképpen azt is mondhatjuk, hogy a védő lesz az ügy „első bírója”, melynek keretében 1. rögzíti a tényállást (tényvázlatot vesz fel), 2. pillanatok alatt „végigzongorázza” az eljárást, melynek során egyben tájékoztatnia is kell a terheltet a szóba jöhető jogkövetkezményekről (pl. bűncselekmény büntetési tétele, közvetítő eljárásra utalás lehetősége, stb.).

A tényvázlat felvétele nem ok nélkül kötelező, hiszen az alábbiakat rögzíti: 1. az ügyfél által az ügyvel kapcsolatban előadottakat, amelyek kiindulási alapként szolgálhatnak a védekezési stratégia kidolgozásához, 2. a terhelt személyi adatait, amelyből számos következtetést lehet levonni a büntetés kiszabása során „elővehető” enyhítő körülmények vonatkozásában, 3. az ügyvédi megbízási díj összegére és megfizetésére vonatkozó adatokat.

A tényvázlatot mindkét félnek alá kell írnia és dátummal kell ellátni. Mindennek ismeretében a védő diagnosztizálja³⁶ az esetet, amiben nyilván benne rejlik a tévedés lehetősége is (ugyanakkor az sem kizárt, hogy a nyomozó hatóság, vagy az ügyészség téved a cselekmény minősítése vonatkozásában). A lényegét végtére is abban látom, hogy minden olyan körülmény alapján adható diagnózis, amelyre a törvény (Btk., Be.) egyértelmű rendelkezése alkalmazható.

³³A védőnek – a rendelkezésre álló bizonyítékok ismeretében – tájékoztatnia kell az ügyfelét arról, hogy 1. amennyiben tagad, akkor súlyosabb fokú marasztaló ítélet várható és arról is, hogy 2. ebben a körben milyen tényezők mentén lehetséges a büntetés mértékének csökkentése. Tegyük fel, hogy egy előzetes letartóztatásban lévő terhelt szülője felkeresi X ügyvédet, átadja neki az ügy iratait és kifejezi meghatalmazásra irányuló szándékát. A vádiratban megjelölt bizonyítási eszközök (pl. kamerafelvétel), a tanúvallomások (pl. a bolti eladó által adott egyértelmű személyleírás) egyaránt arra utalnak, hogy felmentésről szó sem lehet. A védőnek ilyenkor kötelessége tájékoztatnia mind a megbízót, mind a terheltet arról, hogy végrehajtandó büntetés várható.

³⁴Ezzel némileg ellentétes álláspontra helyezkedik Hegyháti, aki nagyobb jelentőséget tulajdonít a védő pszichikai ráhatásának a beismeréssel kapcsolatban. Szerinte „a védenet olykor a szégyenérzet tartja vissza attól, hogy az általa elkövetett jogsértés következményeinek a felismerését {...} feltárja, hogy lelkületét a teljes bűntudat megnyilatkozásával mások előtt megmutassa.” Hegyháti István – Révai Tibor: *Jogi képviselés és védelem*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1964. 296. o.

³⁵A védők ilyenkor általában azt tanácsolják, hogy amíg ők maguk sem ismerik az ügyiratokat, addig a terhelt ne tegyen vallomást. Csak a védői iratbetekintés után lehetséges ugyanis a védekezés módjának meghatározása. Müller, Joachim: *Der Verteidiger im Strafverfahren*. <http://www.sichtermannpp.de/content/media/PDF-Dateien/HP%20-%20Strafrecht%20-%20Det%20Verteidiger%20im%20Strafverfahren.pdf>

³⁶Bolgár – Kárpáti - Traytler: i. m. 12. o.

De iurisprudencia et iure publico

A prognózis³⁷ már mást jelent: ez ugyanis személyre szabott prejudikációja a védőnek, amelyben nem a megkérdőjelezhetetlen törvényi szabályokról, hanem a büntetés kiszabási gyakorlatról, az eljárás várható tartamáról, illetőleg minden egyéb olyan tényezőről ad felvilágosítást, ami kizárólag az általános és helyben szokásos gyakorlat velejárójának tekintendő. Egy székesfehérvári ügyvéd nyilvánvalóan jobban ismeri a helyi rendőrkapitányság, ügyészség, avagy bíróság működésével kapcsolatos tendenciákat, mint egy budapesti kolléga. A védő egyúttal megfogalmazza véleményét az eljárás várható eredménye vonatkozásában is, de erre csak akkor vállalkozzék, ha azt védence kifejezetten igényli. Ennek hiányában jobb elkerülni az eljárás konkrét eredményére utaló ígéreteket, vagy biztosnak tűnő állásfoglalásokat. Az ügyvéd „improvizációs készsége” persze ilyenkor is fontos, de – ahogy korábban már említettem – mindössze a szakszerű és lelkiismeretes munkavégzésre tehet ígéretet.

VIII. Az ügyvédi megbízás megszűnése

Az Ütv. 24. § (5) bek. alapján az ügyvédi megbízás megszűnik a megbízás teljesítésével, az ügyvéd vagy a megbízó halálával, a megbízó jogutód nélküli megszűnésével, illetőleg az ügyvéd kamarai tagságának megszűnésével. Ezen túlmenően az Ütv. külön szabályozza a felmondás lehetőségét is, melynek során egyik felet sem terheli indokolási kötelezettség. Ami viszont különböző a felek felmondási jogának szabályozása tekintetében, hogy a védőt a megbízó értesítésétől számított 15 napon át köti a felmondási idő, amelynek alapján ezen időtartam alatt még köteles az ügyfele érdekében eljárni. Ehhez képest viszont a megbízó bármikor, azonnali hatállyal megszüntetheti a jogviszonyt /Ütv. 24. § (1)-(2) bek./ . Jelen fejezet részben a felmondáshoz vezető okok igényelnek többletmagyarázatot.

VIII.1. A megbízás felmondása a védő részéről

Ehelyütt lényegében ugyanazon okokat lehet felsorolni, mint amelyekről a megbízás visszautasításának okai között is szó esett, ugyanakkor azokat ebben az esetben ki is kell egészítenem három fontos jelenséggel. Az egyik a „kezelhetetlen védenc” esete, amikor a terhelt szándékosan szabotálja az ügyvéd által adott iránymutatásokat (pl. a tárgyaláson a védői figyelmeztetés ellenére provokatív magatartást tanúsít; az adott ügyvel kapcsolatosan valamilyen, az igazságszolgáltatás rendje elleni bűncselekmény elkövetésére készül, vagy arra törekszik, hogy erre a védőjét rábírja, stb.).

A másik gyakori jelenség az, amikor a védő időhiány miatt képtelen a védelem ellátásához szükséges munkaráfordításokat elvégezni és egyszerűen „visszadobja” az ügyet. Ilyen esetben – és csak ekkor – nézetem szerint vissza kell térítenie a teljes megbízási díjat, függetlenül attól, hogy az eljárás mely szakaszában kerül sor e jogi aktusra.

A harmadik esetben azt az esetet emelném ki, amelyet maga a Be. is citál: a 44. § (4) bek. értelmében a védő csak akkor járhat el több terhelt érdekében, ha azok érdekei nem ellentétesek.³⁸ Ha ennek a minimális lehetősége is fennáll, a megbízást azonnal fel kell mondani, ami ugyanis az egyik terheltnek mentő, az a másikkal súlyosító körülmény jelen szituációban. Ez a szabály tehát lényegében a szabad ügyvédválasztás, illetőleg ügyvállalás korlátjának is tekinthető.³⁹ Mindazonáltal megjegyzendő az is, hogy a nemzetközi szabályozás egyre kevésbé tolerálja az ún. „többes védelmet”.⁴⁰

³⁷Bolgár – Kárpáti - Traytler: i. m. 12. o.

³⁸Ha mégis ilyen védő jár el az ügyben, a bíróság olyan személy részvétele nélkül tartja meg a tárgyalást, akinek a részvétele kötelező (BJD 8277. sz., BH 1989/173. sz. jogeset) Fenyvesi: *A védőügyvéd*: i.m. 154. o.

³⁹mindez értelemszerűen a kirendelt védőre is irányadó

⁴⁰Fenyvesi: i.m. 154. o.

De iurisprudencia et iure publico

VIII.2. A megbízás felmondása a terhelt részéről. Felelősségi szabályok a védői tevékenység vonatkozásában

A Be. 47. § (4) bek. alapján a terhelt a meghatalmazást mind az általa, mind a más által meghatalmazott védőtől megvonhatja. Jelen kérdéskör egyébiránt az ügyvédi pálya egyik legkényesebb problémája, amelynek gyakori kiváltó oka a megbízó elégedetlensége. „Az biztos, hogy a megbízás megvonása nem szokott jólesni az ügyvédnek” – írja Bolgár.⁴¹ Okai között szerepelhet többek között a védőnek az eljárási cselekményekről való rendszeresebb távolmaradása (pl. állandó jelleggel az ügyvédjelöltjét, vagy alkalmazott ügyvédjét küldi el maga helyett a kihallgatásokra, illetőleg a tárgyalásokra anélkül, hogy erről az ügyfelét tájékoztatná), de ugyanígy jelen okok között szerepelhetnek az ügyvédi munkamódszerekkel kapcsolatos aggályok, a védői passzivitás, a fogva lévő terhelttel való késedelmes kapcsolatfelvétel, az ügyféllel való „flegma” bánásmód, a kedvezőtlen elsőfokú ítélet, stb.

Akármelyik esetről is legyen szó, a megbízó szándékát a lehető legnagyobb higgadtsággal kell tudomásul venni. Az ügyvéd nem „piaci árus”, s ha az ügyben lelkiismeretesen járt el, nincs oka szégyenkezni a kollégák előtt sem. Természetesen már más a helyzet akkor, ha a megbízás megvonására valamilyen nyilvánvalóan súlyos szakmai hiba vezet (pl. a védő elmulasztja a fellebbezési határidőt). Az ilyen fajsúlyú hibák esetében természetesen óhatatlanul felmerül az ügyvédi felelősség kérdése, s ebben a tekintetben az Ütv. 69. § (3) bek. az alábbi „kisegítő szabályt alkalmazza”: a kárt okozó ügyvéd – mögöttes felelősségének érintése nélkül – az ügyvédi irodával együtt is perelhető.

A megbízás megvonása általában egyúttal azt is jelenti, hogy új ügyvéd meghatalmazására kerül sor. Ez az új védőnek még inkább „presztízskérdést” jelent, hiszen valamiért „többet, jobbat” várnak tőle. A megfelelési kényszer azért is nagyobb ilyenkor, mert eddigre már világossá vált, hogy a megbízó „nem rest” ügyvédet váltani, ha annak munkájával elégedetlen. Az új ügyvéd azonban „nem ugrálhat örömeiben” azért, mert kollégájánál alkalmasabbnak találják a feladatra. Minden körülmények között kritikusnak kell lenni az ilyen megbízói magatartással szemben, ugyanis bárkinek „a nyaka köré lehet tekerni a kötelet”.⁴² Ugyanitt megjegyezném, hogy az új meghatalmazott védőnek ilyenkor illő felvennie a kapcsolatot a korábbi ügyvéddel, s ebben a vonatkozásban az is elvárható, hogy kikérje utóbbi véleményét az ügyről és a terhelt személyéről. Ugyanígy köteles az új védő közölni annak tényét, hogy aligha tud jobb eredményt elérni az elődjénél, illetőleg azt is, hogy elődje az adott szituáció(k)ban nem hibázott. A szakma tekintélyének megőrzése messzemenőig elsőbbséget élvez az egyéni ambícióknál. Tapasztalataim szerint az ilyen alapelveket sajnos nem mindig tartják szem előtt egyes kollégák.

A legkellemetlenebb jelenség kétségtelenül az, amikor az ügyvéd az eljáró hatóságtól tudja meg, hogy meghatalmazója megvonta tőle a megbízást. Ezt a védő sok esetben igazi „blamázsként” éli meg, és úgy érzi, hogy a hatóságok részéről eljáró (általában szintén jogvégzett) kollégák részére valamiféle mentő magyarázatot kell adnia. Nos, úgy vélem, hogy az effajta mentegetőzés felesleges, kivéve akkor, ha valamiféle – már korábban említett – súlyosabb szakmai hiba történik (pl. a védő szabályszerű idézés ellenére nem jelenik a kihallgatáson, stb.). Egyébiránt igenis létezik egyfajta „jogász cinkosság” a maximalista megbízóval szemben, sokszor maga a kihallgató tiszt, az ügyész, vagy a bíró sem lenne a védő helyében. Jogászberkekben világos ugyanis, hogy az ügyvéd számára legtöbbször valójában a terhelt az „igazi ellenfél”, és ugyanígy, a terhelt számára is a védő az, akin eredménytelenség esetén „csattanhat az ostor”.

⁴¹Bolgár – Kárpáti – Traytler: i.m. 14. o.

⁴²„Régen, ügyvédi szokás volt ilyenkor az előbbi ügyvéd hozzájárulását kikérni; a hozzájárulás viszont mindig honoráriumhoz volt kötve.” Bolgár – Kárpáti – Traytler: i.m. 15. o.

De iurisprudencia et iure publico